

Papír

67/13

A
LEGNAGYOBB MAGYAR
GRÓF

SZÉCHENYI ISTVÁN

ÉLETLEIRÁS
XII ÉNEKBEN.

A
LEGNAGYOB B MAGYAR

SÁRVÁRI és FELSŐVIDÉKI

GRÓF

SZÉCHENYI ISTVÁN

élelleirása

XII ÉNEKBEN.

Irtá

Mészáros Károly.

DEBRECZEN,
KIADJA TELEGDI K. LAJOS.
1860.

Polgár társak!

Egy nép milliói között száz ezrek léteznek, kiknek anyagi körülményök, szegénységök, nagyobb szerű munkák, s drága könyvek megszerzését, — s ezáltal a szellemi művelődés kifejlését — meg nem engedi. Innét van, hogy az alsó néposztály csak oly verses költeményeket, s regéket vesz meg néhány fillérért, melyek tündér meséi s kalandos hősei az olvasót néhány perczig elmulattatják ugyan; de melyekből legkisebb tanulmányt vagy ismeretet sem merithet. A népirodalomnak iróink részéről teljes elhanyagolása indita engemet arra, hogy ezen első munkámat ne pusztán mint mulattató olvasmányt — hanem a meunyiben egy halhatatlan emlékü honpolgár eseménydus életét foglalja magában — mint történeti emléket nyujtsam át polgártársaimnak. — S valóban én nem arra törekvém, hogy művemmel a gazdagok palotáit keressem fel: mert

hiszen azok magasb igényeit hivatott irodalmi férfiak, hirneves, s ragyogó tollu költők inkább kielégíthetik; az én szerény ohajtásom, — hogy be jussak szegény polgártársaim kunyhóiba, s láthassam, midőn a munkáját végzett család apa s anya gyermekei vagy unokái, s viszont az iskolából haza tért gyermek édes szülői előtt verses könyvecskémet fenszóval olvasgatván, — megtanulja ismerni belőle azon nagyférfit tetteit, — ki egész életet a hazának szentel, — s kit a honfájdalom ölt meg. — E czélból irám én meg Gróf Széchenyi István, élettörténetét, — s hiszem és reménylem, hogy alig leend a hazának oly polgára — legyen bár a legszegényebb sorsu — ki a „legnagyobb magyart“ dicsőítő, teljesen megismertető s e mellett korszerű költeményt tárt karokkal ne fogadná, melyet hazafias buzgalomból polgártársainak ajánl

a szerző.

I.

Gróf Széchenyi István születése.
(1791—1809).

Magyarhon fiai! Magyarhon hölgyei!
Egy közös anyának dicső szülöttjei,
Árpád nemzetének méltó utódai
Halljátok, mit fogok mostan elmondani.

* * *

Tizenhét századot s kilenczvenegy évet
Számlála egy nagyra törekvő ős nemzet,
S september hónapnak huszonegyedikét
Fényes magyar család mint házi ünnepét
Ülé meg Bécsben, mert a család törzsfája
Egy ágat hajta ki, mely lőn koronája.
Széchenyi Ferenczet magyarhon zászlósát,
József császár belső titkos tanácsosát,
Ki a népek ügyét hön pártolá mindég,
Harmadik fiuval áldá meg a jó ég.
Ki a keresztségben István-nevet nyere,
Lett egy roskadozó nemzet élet-ere.

De míg az ifju sarj csecsemő éveit
 Átéli, lássuk csak a család őseit;
 Kik karddal, tanácsosal, s pénzzel a mint kellett
 Mint védők álltak a magyar nemzet mellett.
 Kalocsai érsek Széchenyi Pál vala,
 Ki annyi magyar közt egyedül egy-maga
 A nemzetiségnek jogos védelmére
 Első Lipot alatt erélylyel fellépe.
 Gróf Széchenyi Ferencz Istvánnak az atyja,
 Vagyonával hazánk ügyét támogatta.
 Az áldozatokban kiapadhatatlan,
 Hazája iránti hűségben ingatlan,
 Magas műveltségű, széles tudományu
 Igaz hazafi volt, s bölcs államférfin,
 Ki, mert hön szereté elhagyott nemzetét,
 Két izben veszté el két királynak kegyét.
 Számos jobbágyait mint saját fiait,
 Szereté, s enyhité szegények bajait.
 Éltében állita magának oszlopot,
 Megalapítván a magyar muzeumot,
 S mert látnia kellett, mit látni nem akart
 Mélyebben mélyebben süjedni a magyart,
 Emésztő busongás fogá el kedélyét,
 Nem eszközölhetvén a haza jobblétét.
 Egyetlenegy vigaszt fiaiban lele,
 Kiket a vallásos apa ugy nevele,
 Hogy mint hű polgárok szeressék a hazát
 Boru gymint derü, s viszontagságon át.

Szeressék a népet mint testvér a testvért,
 Áldozzanak vagyont, s ott, hol kell, hősi vért.
 S a jó honatyának intő szózatára,
 Istvánban éledt fel a reménysugára;
 Megmentni a népet, mely annyit szenvedett,
 Hogy sebei alatt csaknem semmivé lett.
 Ki, mint meglátandjuk bizony nem sokára
 Üdvöt fog árasztani a magyar hazára.

 II.

Gróf Széchenyi István mint katona
 (1809—1815.)

Első Napoleon győzelmes nagy hada
 Sok uralkodókat, kiket megtámada,
 Eltüze trónjukról fényes diadallal,
 Merészen szembe szállt csaknem félvilággal.
 Országokat döntött egyetlen csatája,
 Nincs ki a hódító világutját állja.
 Vész közelg a német nagy birodalomra,
 Küzdő harcizosai dülnek mind halomra,
 Vesztett csaták után kétséges helyzete,
 Már csaknem elbuknék ha egy hű nemzete
 Fegyvert nem ragadna a király szavára,
 Ki most segítséget a magyartól vára.

Noha a franczia eget földet ígér,
 Koronás főjétől a nemzet el nem tér,
 Büszke volt a magyar mindig jellemére
 Árulás rut bűne nem szállott fejére,
 Mostan is a midőn ember kell a gátra,
 Ki csak fegyvert foghat nem marad a hátra,
 Hanem tömegestől a francziára ront,
 Szülötte földjéért s szent jogáért vért ont.
 Széchenyi Ferencz is mind a három fiát
 Családja bimbóit, Lajost, Pált és Istvánt
 A megtámadt haza védelmére küldé,
 A felkelő sereg' harczosai közé.
 István épen tizennyolcz esztendő t' ére,
 Midőn kilépe a tettek mezejére.
 Későbbben a rendes seregben szolgálta,
 A Hessen-Homburgi huszárokhoz állta.
 Merész volt és bátor, karja edzett mint vas,
 Az egész ezredben legszebb s legjobb lovas,
 S a világhódító elleni csatákban,
 Győzelemmel vivott huszár atakokban,
 Többször adá jelét vitéz tetteinek,
 Nem vált szégyenére dicső őseinek.
 Lipcsénél a három napi bős csatában,
 Feltalálhatjuk őt Blücher táborában,
 Kinek többrendbeli megbizást adott át,
 A melyek szerint az ütközetek sorsát
 A nagyhirü porosz vezér intézheté
 S a frankok seregét tönkre is verheté.

Gróf Széchenyi itten magát kitüntette,
 Eddigi hős nevét még hősebbé tette.
 Megmutatá, hogy egy bátor magyar huszár,
 A széles világban bárhol, s bár merre jár,
 Kivivja magának az egri s hős nevet
 Kedves hazájáért, győzni s halni szeret.

III.

Gróf Széchenyi István utazása s tanulmányozása
 (1816—1820—1825).

Midőn Napoleon csillaga leszállott,
 S a világ' békéje ismét helyre állott,
 Az ifju huszár tiszt gróf Széchenyi István
 A csendes életet csakhamar megunván:
 Báró Vesselényi Miklós barátjával,
 Külföldre utazott, azon feltett czéllal,
 Hogy bő ismeretet szerezzen magának,
 Mi által használjon a magyar hazának.
 Bejárta Némethont, Francia és Angolt,
 Az olasz égaljat, és a büszke Spanyolt,
 S mindegyik népnek a jeles tulajdonát,
 Elsajátítván, úgy képezé ön magát.
 Beutazá még a Török birodalmat,
 Mert kívánta látni azon nagy hatalmat,
 Mely hajdan e széphont, másfél századon át
 Pusztitá, s bitorlá hies Buda várát.

Végre kis Ázsiát, s a barbár népeket
 Tekinté meg, s itt ért utazása véget.
 Tapasztalást gyűjtött a merre csak járt, kelt,
 Miben magas röptű lelke örömet lelt.
 A külföld szellemi s anyagi erejét
 Kémlélé, tanulá nyelvét, s művészetét.
 A földgazdászatot, és a világipart,
 Mely többféle népet kapocsként öszvetart,
 A kereskedelmet, vasut s gőzhajózást,
 Szóval mindenféle hasznos foglalkozást
 Magáévá téve, hogy ezzel a nemzet
 Mivelődésére nyujtson segéd kezét.
 Négy évi utazás, négy évi távollét
 Után, gróf Széchenyit, itthon látjuk ismét.
 De munkás életét itt sem pihenteté,
 Figyelmét a komoly tanulmányra veté.
 A nagyra törekvő s igazi lángelme
 Előtt nyitott könyv volt hazánk történelme.
 Ezer nyolczszáz husznak december hónapján,
 December hónapnak tizenharmadikán,
 Gróf Széchenyi Istvánt gyászos csapás érte.
 Szeretett jó atyját sirjához kísérte.
 Elveszté a magyar a legjobb hazafit,
 Kit a bánat ölt meg, s a reménytelen hit.
 Gyötrellemmel látá, mint vész és mint pusztul
 El a szegény nemzet, s napja fel nem virul.
 Utolsó szavai valának fiához
 „Hű légy édes fiam a magyar hazához,

„S ha én nem leendek te maradj helyettem,
 „Végezd be a művet, a mit megkezdettem,
 „Legyen életednek minden pillanata,
 „A honszeretetnek legtisztább illata.
 „S ha majd e szép hazát felvirágoztatád,
 „Az utóivadék áldást eseng reád“
 S ezen percztől fogva legnagyobb eréjjel,
 Szilárd kitartással, lélekkel és szívvel
 Foglalkozott ő a nemzetnek sorsával,
 Kereste, kutatta mély tudományával,
 Hogy minő czél s eszköz által érhetni el
 Azon irányt, a mely uj életet lehel
 Egy jobb sorsra méltó hanyatló hazára,
 S mi vihetné vissza — nagy Lajos korára?
 Meggyőződék arról, hogy a politikát
 Kell választania, mint vezérfonalát.
 Erre fordítá hát egészen figyelmét,
 Előre készíté sok oldalú tervét.
 Hogyha majd számíthat bizton erejére,
 Bátran kiálhasson a küzdés terére.

IV.

**Gróf Széchenyi István a magyar academiát
 60,000 pfrtal megalapítja (1825.)**

Egy ezer és nyolczszáz huszonöt évetek
 Számlálánk, a midőn az ország rendeket

Szép Magyarországnak Pozson városában
 Mindegyütt találjuk az országházában.
 Magasztos látomány, ha egy dicső nemzet
 Nagyjai nyujtanak hú testvéri kezét.
 A herczeg, gróf, báró, s megye követei,
 Törvényes joguknak mindannyi őrei
 Tanácskoznak mostan országos ügyekről,
 Biztatva bennünket egy szebb jövődőről.
 Férfias komolyság ül mindenki arcán,
 Segíteni kellene az elárvult hazán,
 Orvosolni száz bajt, — művészet s tudományt
 Felvirágoztatni, s pótolni a hiányt.
 Sok fontos határozat, végzés után végre,
 A legüdvösebb csak most kerül szőnyegre.
 Hogy mikép lehetne egy oly intézetet
 Létesíteni, a mely a magyar nemzetet
 A külföld előtt is ösmertebbé tegye,
 S legfőbb kincsünket, szép nyelvünket, — mivelje.
 De a jelen voltak közös akarata,
 Csak üresen hangzó beszéd másolata,
 Mert a kivitelhez a szükséges mi nincs,
 Három legfőbb dolog — a pénz, és pénz, a kincs.
 S már a legszebb eszme talán füstbe menne,
 Ha jobb oldalról egy hang nem emelkedne.
 Oly szépen hangzik az, csakhogy ismeretlen
 Az az hogy szokatlan ez országos helyen,
 Mert ekkorig noha magyarok valának,
 Azon urak, kik itt helyet foglalának,

Egymásközött deáknyelven vitakoztak,
 Törvényeket is csak ezen nyelven hoztak.
 Nem csoda tehát, hogy varázshatásu volt
 A hang, mely először magyar nyelven így szólt:
 „Tisztelt ország nagyok! érdemes követek!
 „Látom, hogy egy szent cél felé törekedtek,
 „Ámde a pusztá szó ép annyi mint semmi,
 „Nem szóval de tettel kell itt segíteni;
 „Mert jó hazafiak csak úgy s akkor leszünk,
 „Ha a kedves honért áldozatot teszünk.
 „Részemről a magyar akademiára,
 „A felvirágoztató haza oltárára,
 „Öszves javaimnak évi jövedelmét *)
 „Mint a honszeretet igazló jelvényét
 „A legtisztább szívvvel leteszem ezennel,
 „Azon boldog hitttel, azon szép reménnyel,
 „Hogy a magyar Isten nem hágy el bennünket,
 „Siker koronázza bizonynyal lépttünket,
 „Legyen hát testvérek mindnyájunk jelszava,
 Éljen minden magyar, — éljen a szent haza.“
 S a legmélyebb csendet felviharzó éljen
 Váltja fel egyszerre; — éljen éljen éljen!
 Az ország nagyjai — ifju ugymint öreg
 Lelkesül, s szemökből — öröm könnye perereg;
 S pár pillanat alatt a magyar hazának
 Hú fiai, — szóval s tettel áldozának.

*) Széchenyi akkori jövedelme 60,000 pft volt.

Az akadémia alapját megveték
 Gazdagabbá leve az ifju nemzedék.
 Ki volt e hazafi, ki így lelkesite?
 Szép magyar nyelvünkön itt első beszéle?
 Ki azon levante? — hős huszár kapitán?
 „A legnagyobb magyar“ gróf Széchenyi István.

V.

Gróf Széchenyi István irodalmi munkássága
 (1825—1835.)

Midőn Széchenyi a katonai pályát
 Bevégezé, melyet tizenhét éven át,
 Ragyogó és dicső tettel koszoruzott,
 Müködő szelleme azzal foglalkozott,
 Hogy mély tudományát s messzeható tervét,
 Ujító elveit, mikép terjessze szét?
 E czélből jelent meg először a Hitel,*)
 Költői képzelem s virágos nyelvével.
 A földbirtok rendszert támadja meg ebben,
 Mert a fekvő vagyont sem jövedelemben
 Sem pedig értékben át nem ruházható
 A tulajdonosa, — sem el nem adható.
 E miatt a birtok épen semmi hasznot
 Vagy csak igen kevés jövedelmet hajtott.

*) Hitel czimű munkáját írta 1828-ban.

Megtámadta a fentálló robot rendszert,
 Mely lebilincsele oly sok ezer embert,
 S bár a szegény pór nép fáradott izzadott,
 A munkált föld hasznot, — mégsem neki adott.
 Kárhóztatá azon hibás törvényeket,
 Melyek a csalókat s a roszt fizetőket
 Kedvezményezésben gyakran részeltették,
 S a személy és vagyonhitelt tönkre tették.
 Kárhóztatata még sok czélelles dolgot
 Mi lealjasitá a szegény jobbágyot.
 A Hitellel hadat izene a multnak,
 Régi intézménynek, mint már elavultnak.
 A haladás utját bizton kijelelé,
 Ujabb szabadság és szebb jövendő felé.
 Szívünk belsejében élnek nagy szavai,
 Éles s messzelátó lelke jóslatai:
 „Most álmokországban dermedez nemzetünk,
 „Még van idő rá, hogy újra felébredjünk;
 „Mert bár sokan mondják: dicső volt a magyar
 „Azt hiszem — leend, — ha azzá lenni akar.“
 S a népek ezrei a Hitel íróját.
 Ugy üdvözlék már mint haza megváltóját.
 Második nagyszerű szülötte a Világ *)
 Melylyel elleninek szépen nyakára hág.
 Diadalmat szerze a kétkedők felett,
 A jövő nagyságnak előhírnöke lett.

*) Világ czimű munkáját írta 1830-ban.

Tündöklő csillagként mutatja az utat,
 Melyen e szép haza biztosan eljuthat.
 Hová rég vágyott, az ígéret földére,
 Szabadság és jóllét dicső mezejére.
 Inti és tanítja elcsüggedt nemzetét,
 Hogy mikép szeresse ős anyai nyelvét.
 Széchenyi Istvánnak harmadik munkája
 A Stádium *) minden könyveknek királya.
 A közlegő országgyűlés teendőjét,
 Minden honpolgárnak jog egyenlőségét.
 Sürgeti, s hirdeti, s felvilágosítja,
 Hogy a hazát — minő kormány gyarapítja.
 Indítványba hozza, hogy a nem nemesek
 Ezentul birtokot is szerezhessenek.
 Mindenféle tehert s országos költséget,
 Csak birtok aránylag viseljen a nemzet.
 Megmagyarázza, hogy a külön szakadt párt
 A nép jövőjének végzetlenül árt,
 Mert ha öszve nem forr egy nemzet élete,
 Nem lehet — s nem is lesz soha oly ereje,
 Mely által kivivja érdemlett nagyságát,
 Eltiprott, elrablott ősi szabadságát.
 Ily eszmékkal hatott a dicső Széchenyi
 Mig csak egy magyar lesz, nagy neve fog élni

*) Stádium ezimű művét 1831-ben írta, de csak 1835-ben tételt-köszlé.

VI.

Gróf Széchenyi István munkássága
 (1830—1840.)

Ösmerjük, Széchenyi — remek munkáiban
 Mily üdvös eszméket fejtett ki e honban;
 Lássuk tehát mostan mint munkás férfit,
 Kiben minden jó és nemes öszpontosult.
 Nagyszerű terveket és vállalatokat,
 Ajánlt a nemzetnek, s kivivé azokat.
 Résztársulatok, és számos egyletek,
 Pártfogása alatt egymásután lettek,
 Mert ha ő valamit indítványképen tett,
 Ma csak eszme volt még, — s holnap megsztletett.
 És mind az, a mit csak teremtő ereje,
 Egy ország népének javára tehete,
 Bár mily nagy anyagi áldozatba került,
 Soha, meg nem bukott, s általa sikerült.
 Ámde beszéljenek magok a nagy tények,
 Melyek mindannyian magas szellemének
 S vas akaratának közös teremtményi,
 Mit teve a honnak javára Széchenyi?

Megalapítá a tudós társaságot,
 Tökélyesíté a mező gazdaságot,
 Buzdíta mindenkit a juh tenyésztésre.
 Lóversenyek által lónemesítésre.
 A társadalmaknak egymáshoz utat tört,
 Létre hozván már több rendü polgári kört.
 S ez által a magyar irodalom tere,
 A mely pangásban volt lendületet nyere.
 Hasznos dolgozatok s könyvek jöttek létre,
 Melyek szellemileg hatottak a népre.
 Virágzott Buda Pest gazdagságban fényben,
 Népeesség, és széles kiterjedésében.
 Óriás paloták kezdtek emelkedni.
 Más fővárosokkal látszott vetélkedni.
 Nagyszerü lánczhíd áll Pest és Buda között.
 S lánczával két testvér várost összefűzött.
 Lábainál hömpölyg az öreg ősz Duna,
 Melybe oly sok magyar vére s könnye hullá.
 Az ősz Duna hátát gőzhajók hasitják,
 Melyek az üzletet nagyon gyarapítják.
 A polgárisodás jelképei ezek,
 Fennen hirdetik, hogy a Széchenyi kezek. —
 Akármily nagyszerü vállalathoz nyultak,
 Törött vagy szakadott, — de megvalósultak.
 Hát még a vas utak? — tiszta szabályozás?
 Mely a föld népére lón valódi áldás.
 Mindezek a dicső Széchenyi művei,
 Munkás életének remek szülöttjei.

Lángesze nagyságát hiven igazolják,
 A szélyel repesztett aldunai sziklák.
 A fenséges szirt-ut, a Széchenyi-nevet
 Örökre megtartja, mint drága emléket.

 VII.

Gróf Széchenyi István mint államférfiu.
 (1840—1847).

Ez időtájban állt gróf Széchenyi István
 A bámultatásnak legmagasabb fokán,
 Mert a nagy mesternek ujitó munkája,
 A jövő szabadság lobbanó szikrája
 Kezde feltűnni, és a népjólét reménye,
 Az ébredő nemzet hajdankori fénye.
 Midőn ezer nyolczszáz negyvenedik évben
 Megjelent Pozsonyban az országgyűlésben,
 Két sérelmi ügyben remek szónoklata,
 A nép ezreire nagy hatást gyakorla.
 A kormány és nemzet egyesülésének
 A szólás-szabadság létesülésének
 Mulhatlan szüktségét, hiven ecsetelé,
 Mely egyedül vezet tartós béke felé.
 „Oly kormánynak a mely csendben akar élni
 A nemzet jólétét elő kell segíni.“
 Megyegyűléseken csak akkor volt jelen,
 Ha oly tárgyak s tervek feküdtek szőnyegen,

Szereté a testi s lelki munkásságot,
 Kedvelé a magyar szives barátságot.
 Ügyes társalgó és nyájas volt mindentűt,
 Éjfélnék előtte soha le nem feküdt;
 De talpon találá már a kora reggel,
 Tíz óráig magán-ügyeit végzé el.
 S míg a palotája lépcsőin lehalad,
 A reá váróknak rendeleteket ad.
 Midőn az utczára kilép nagy embertink,
 Öltözetére is egy pillantást vessünk:
 Ha nincsen szüksége kardra, attillára,
 Kényelmes felöltöt vesz akkor magára.
 Bőszabásu nadrág, koczkás mellény testén,
 Széles karamu de törpe kalap fején.
 Így megy a gyűlésbe, hová a mint belép,
 Kíváncsian tekint rá a hallgató nép.
 Midőn székébe ül, s kinyitja tárczáját,
 Pár percz alatt tudja az ülés irányát.
 S ha egy nagyobb eszme dobott szőnyegre,
 Vagy kitérő szónok lépett a fővenyre:
 Akkor gróf Széchenyi míg a sor rákertül,
 A körülállókkal élénk-szóba merül.
 Taglejtésin látszik hogy szólani akar
 A hőkeblű férfi, a „legnagyobb magyar.”
 S a tömeg figyelme tiszteletbe megy át,
 Várva a nagy polgár remek szónoklatát.
 Hangja érczes vala, beszéde rögtönzött,
 De azért a lángész rajta előzönlött.

Nézeteit szilárd alapra fekteté,
 A nép tetszés-zaját soha nem keresé.
 Kedvesek nem voltak előtte a bókok,
 Igazatmondó volt s virágnyelvű szónok.

 IX.

Gróf Széchenyi István két utolsó cselekvő éve.
 (1847—1848).

Előttüntek végre a borongós évek,
 Melyekben a merész s döntő események
 Utat törének a világ szinpadára,
 Gyorsan fejlődtek a haladás korára.
 Gróf Széchenyi István a tettek embere,
 A közelgő véstől maga megrettene.
 Imádott nevének egész tekintélyét,
 Méltán kiérdemlett nagy népszerűségét
 Áldozá fel tehát, hogy gátot emeljen
 A magyar hazára rohanó ár ellen.
 Ám de egy tomboló, egy száguldó vihart,
 Egyetlen egy ember, és két kéz fel nem tart.
 Hogy mégis legalább a szenvedélyes párt,
 — Melynek türelme már hosszabb időt nem várt —
 Akadályoztassék siető léptében,
 S ezáltal fejlessze a hont erejében :

Oly térre voná a nemzet közfigyelmét,
 A melyen biztosnak tartá győzedelmét;
 Hol mindent semmiből kellett teremteni,
 S végetlen akadályt bátran lektüzdeni.
 Igy támadt agyában rendkívüli terve,
 A Tisza' szabályzás óriási műve.
 Mely által a Tisza elöntött vidéke,
 Dusan termő földdé, — Kanahánná leve.
 Szakértő, s kitünő még egy munkálata.
 Négy főrészsre osztott vasúthálózata,
 Ennek központjául Buda-Pestet tevé,
 Az ipar s forgalom utját így képezé. —
 Ám a keletkező mozgalom árjának,
 Nagyszerű tervei ellent nem állának.
 De hogy minden eszközt s utat megpróbáljon,
 Miáltal a vésznek ellenébe álljon:
 Főméltóságait e végből letevé,
 S választatá magát mosonyi követté;
 Hogy egy megye élén fejtse ki nézetét,
 Mikép mentheti meg bukástól nemzetét.
 Ily szempontból írta legutolsó művét,
 A „politikai program“ töredékét.
 Mennyire belátott a jövő titkába,
 Történethűn festi híres jóslatába: —
 „A szegény hazának állama megrendül,
 Nemzettünk hajója örvény alá merül“ stb.
 Mi történt ezután? s mivé leve a jós?
 Az életnek vizén oly tapasztalt hajós?

Hová ragadá őt mélységes izgalma?
 A kedves s szeretett honérti fájdalma?
 Mitől félni kellett, — megtörtént csakhamar,
 Bujában megőrült, — a „legnagyobb magyar.“

 X.

Gróf Széchenyi István a döblingi tébolydában
 1848 sept. 5-től 1860 april 9-ig.

Bécs vidéke egyik emelkedett pontján.
 Diszes épület áll magas oszlopatán.
 Lombozatos ösvény visz az épülethez,
 Környéke hasonlít egy virágzó kerthez.
 Vélne az utazó kies nyárilaknak,
 Mig meg nem tudja, hogy e házban kik laknak;
 Holott az épület, — örültek tanyája,
 A döblingi doktor Görgen tébolydája.
 Hányan vannak itten? s mily szerencsétlenek,
 Azon meghalt élők, — kik ide költöznek?
 Ezek közt van hazánk „legnagyobb magyar“-ja,
 Kinek lángeszét most sötétség takarja.
 Egyik lassan tűnő naptól a másikig,
 Itt hordja kinait, egészen a sirig.
 Később a gróf elme-háborodottsága,
 Lassanként átmene mély buskomorságba.
 Majd ez is megszünvén, — a híres remete,
 Mivel munka nélkül perczig sem lehet:

Könyveket olvasott, s naplót irogatott,
 Melyet ő senkinek soha nem mutatott.
 Már kora hajnalban elhagyá az ágyát,
 Erre hol fél hol egymérföldnyi sétáját
 Rendesen megtévén lakó-szobáiban,
 Örömet találá szép galambjaiban;
 Galambjait a gróf, oly nagyon szerette,
 Hogy azokat mindig kezéből étette.
 Ebéd után pedig örökké sakkozott,
 Mely időtöltést már annyira megszokott:
 Hogy fizetett játszó társai valának,
 Gyakran késő éjig — s reggelig játszanak.
 Így folytak napjai — csendes életének,
 Multak egy másután a siető évek.
 Innen rendezgeté kiterjedt birtokát,
 Itten rebege ő hazájáért imát.
 Itten fogadá el családja tagjait,
 Számos tisztelőit; s régi barátait,
 Mindazon honfiát, ki meglátogatta,
 Vendégszeretettel s nyájasan fogadta.
 Itten ölelé ő legkedvesebb fiát,
 A magyar nemzettől hón szeretett Bélát.
 Környező családja mindent elkövette,
 Hogy a nemes szívű ősz atyát rá vegye
 A szomorú falak oda hagyására,
 Kérték, hogy költözzék saját jószágára.
 De a gróf mindenkor azt nyilatkoztatta:
 Hogy itt fog meghalni — erre szavát adta.

— Mult az idő gyorsan, — közeledett a 'sir,
 Mivel egy borzasztó, — egy megdöbbenő hír,
 Villámként futotta keresztül a hazát:
 Gróf Széchenyi István — föbe lőtte magát.

 XI.

Gróf Széchenyi István halála

(1860. ápril 8.)

Ezer nyolczszáz-hatvan szomorú esztendő,
 Szomorubbat talán nem hoz a jövőendő?
 Ápril nyolczadika zord sötét éjelen,
 Fényes csillag tünt le Magyarhon kék egén.
 Reszket tollam, midőn ez éneket írom,
 Siralmak énekét s hattyudalát sirom.
 De nem csak én sírok, könnyez egész nemzet
 Dicső nagy halotta és martira felett.
 Ki ezen nagy halott? — ki az életpályát
 Viharos küzdelmek között futotta át?
 Ez egy nagy férfiú, — kinek sebző szívért,
 Szegény hazánk árva sorsa szakasztá szét.
 Ki azon honpolgár kiért egy ország sir?
 — Gróf Széchenyi István — kit fed már néma sir.
 Kimondhatatlan a haza vesztesége,
 Oda nemes fia, — oda büszkesége.
 Átalános a gyász, két testvér hazában,
 Méltán is kesereg vérző bánatában:

Mert csak most tudja meg terhes évek után,
 Mi kincs volt e honnak Gróf Széchenyi István.
 Könnyez minden magyar, s ajka imát rebeg,
 Templomok tornyain gyász lobogó lebeg.
 Miért is ne sirna? hisz' midőn remélte,
 Hogy a honé leend ismét drága élte,
 Másodszor vesztí el igazi támaszát,
 Nemzetiségének erős védangyalát.
 — Gazdagságban uszott, — imádott volt neve,
 Szerető kedvesnő — legszebb két gyermeke.
 Kiket olykor olykor mosolylyal nézdele,
 Mi az oka hát, hogy öngyilkossá leve?
 — Ez a titok mélyen, — óh! mélyen van fedve,
 Hanem a hon előtt nem lesz elfeledve.
 E titkot elvitte, lelkével az égbe,
 Testével a sirba, — borzasztó mélységbe.
 De e sötét titkot — megtudandjuk talán?
 Hogy ha előbb nem — majd — feltámadás napján.

XII.

Gróf Széchenyi István temetése.

Busan szól a harang — vajon kit temetnek?
 Ki érte el végét, — e földi életnek?
 Magyarhon legnagyobb üdvözült fiának
 Hideg tetemét Gróf Széchenyi Istvánnak,

Kísérjük most Czenkre, — örök nyugalomára,
 Nefelejtéből kötünk füzért sirhalmára.
 S bár a kiszenvedett testet eltemetjük,
 De dicső emlékét soha nem feledjük.
 Halhatatlan leend a magyar szívében,
 Neve élni fog a történet könyvében.
 A végtiszteletet városok és falvak,
 Rendre meg adják a „legnagyobb magyar“-nak.
 Elmult a szilaj kedv, s a vigalom zaja,
 Hat hétig gyászt öltött érette a haza.
 Idegen ajkuak, — idegen nemzetek,
 Letevék adóját a köztiszteletnek.
 S merre csak magyar él, s hol honfi szív dobog;
 Gyász ravatalánál égő fáklya lobog.
 Mivel elvesztésén közös a siralom,
 Nevét örökíti: — hegy — völgy — és a halom.
 Gróf Széchenyi neve hangzik még sokáig,
 Kárpátoktól egész le az aldunáig.
 Sőt tul e szép hazán, — derült, tiszta egen,
 Bujdosók honában — tul a nagy tengeren.
 A dicső hazafi halála hírére,
 Könyeket hullatand a magyar testvére.
 S bár teljes életében tetemest áldozta,
 Végrendeletében még többeket hozza.
 Nagy özveget hagyott számos intézetnek,
 Nemzeti színháznak s többféle együletnek.
 Meg ajándékozta az egész nemzetet,
 Örökül hagyván rá — a honszeretetet.

Elhangzott a jajszó, oszlik a néma bu,
 De egy özvegy és két ifju még szomoru,
 Az üdvözült neje, kinek hű kebele
 Keserü fájdalom, s bánattal van tele.
 S két derék fiának Ödön és Bélának
 Fáj elveszítése a kedves atyának.
 Sajgó szíveiknek enyhítő balzsama,
 Egyedül a nemzet vigasztaló szava;
 Mely a család iránt táplált tiszteletét,
 A legnemesb szívből áradt szeretetét,
 Mindaddig fényesen fogja tanusítani:
 Mig csak egy magyar lesz, s mig él egy Széchenyi.

F o h á s z.

Gróf Széchenyi István sirjánál.

Sirhalmodnál oh nagy s dicső!
 Zengjen busan énektünk,
 Élted! ragyogó tettel
 Csillag leend előttünk.
 Hissziük, fel fog virágzani,
 E kedves magyar haza;
 Nyujtson neked örök üdvöt
 Isten — a menny nagy ura.

Imánk feléd, feléd repül,
 Szent atyánk! a mennyekben!
 Tedd szabaddá jó népedet,
 Virágoztasd békében.
 Áldva téged tisztelünk,
 Nyervén győzelmet tügyünk.

Föléd föléd zeng imánk,
 Isten áldd meg szép hazánk.

TELEGDI K. LAJOS

DEBRECZENI KÖNYVÁRUSNÁL

MEGJELENTEK:

- Gróf **Széchenyi István** arcképe és életrajza, 1 negyed-
rét lapon disznyomás ára . . . 10 ujki
" " " közönségesebb . . . 6 " "
- Debreczeni Emlékfüzér** gróf **Széchenyi István**
sirjára, összeilleszté **Oláh**
Károly, ára . . . 30 " "
- Tündérvilág mesékben a nép számára:**
- I. Szakasz: **Pohos, Nyurga és Messzelátó.** — Segély
a veszedelem idején. — A husvéti nyu-
lacska. — Hamupipőke. — Bánatka her-
czeg kisasszony. — Nenevess király-le-
ány és a libapásztor. — A varázshegedű.
— A herczeg kisasszony számárbőrben.
Ára füzve . . . 10 " "
- II. Szakasz: **A hétfejű sárkány.** — **Aladár és Vilma.**
— A négy drága kincs. — A két szarvu
ember. — A kis Hüvelyk Jankó. — Csilla,
Duna-szép hableánya. Ára füzve . . . 10 " "
- III. Szakasz **A medve, sas és halmenyasszonyaik.** —
A három alamizsna. — Kastély a varázs-
barlangban. — Fajankó. — A hét holló.
— A könyes korsó. — Jankó, a szeren-
cse fia. — A vitéz szabólegény. Ára . . . 10 " "
- Utazás a másvilágon.** Költői elbeszélés tiz énekben,
irta **Balkányi Szabó Lajos**
ára füzve . . . 36 " "
- Farkas Endre** **Gazdászat elemei** füzve . . . 20 " "
- Rozgonyi János, Vásárfia jó gyermekek szá-**
mára, szavalni való versek 2 fü-
zetben, ára 1 füzetnek . . . 25 " "